

## EFFECTIVE METHODS OF FORMING INNOVATIVE THINKING SKILLS IN PRESCHOOL CHILDREN

Bukhara State University

Jumayeva Mehribo Aduvohidovna

**Abstract:** Each method can successfully address a specific educational objective, while others may prove ineffective in the same situation. Since there are no universal teaching methods, various teaching methods or a combination of them may be used in the classroom. The article discusses the use of some effective methods for developing innovative thinking in preschool children.

**Keywords:** method, educational task, universal educational methods, exercises, educational methods, complex, preschoolers, innovative developmental skills, formation, effective methods

**Annotatsiya:** Har bir metod muayyan ta'limiy vazifani muvaffaqiyatli hal etishi mumkin, biroq ayni vaziyatda boshqa metodlar samarasiz bo'lishi ehtimoli mavjud. Universal o'qitish metodlari mavjud emasligi sababli dars jarayonida turli metodlar yoki ularning uyg'unlashgan shakllaridan foydalaniladi. Maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda innovatsion fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiluvchi ayrim samarali metodlardan foydalanish masalalari yoritilgan.

**Kalit so'zlar:** metod, ta'limiy vazifa, universal ta'lim metodlari, mashqlar, o'qitish metodlari, kompleks, maktabgacha yoshdagi bolalar, innovatsion rivojlantiruvchi ko'nikmalar, shakllantirish, samarali metodlar.

Oila jamiyatning eng muhim ijtimoiy instituti bo'lib, bolaning shaxs sifatida shakllanishida asosiy o'rin tutadi. Inson hayotidagi ilk tarbiya, ma'naviy qadriyatlar, axloqiy me'yorlar va ijtimoiy munosabatlar aynan oilada shakllanadi. Bola dunyoni avvalo oila muhiti orqali anglaydi, mehr-muhabbat, e'tibor va g'amxo'rlikni ota-onadan his qiladi. Ayniqsa, onaning mehribonligi, allalari, ertaklari va bolaga bo'lgan samimiy

munosabati bolaning ruhiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu jarayon bolaning ongida iliq hissiyotlarni shakllantirib, uning kelajakdagi ijtimoiy munosabatlariga mustahkam zamin yaratadi.

Bolaning ijtimoiylashuvi avvalo oilada boshlanadi. Ota-onaning farzand bilan to'g'ri muloqot qilishi, uni tushunishi, qo'llab-quvvatlashi va mustaqil fikr bildirishiga imkon yaratishi bolaning ijtimoiy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Bola oilada o'zini erkin his qilsa, u boshqalar bilan ham oson muloqotga kirisha oladi, tengdoshlari bilan do'stona munosabatlarni yo'lga qo'yadi va jamoadagi faoliyatga tez moslashadi. Shu bois ota-onalar bolaning tengdoshlari bilan munosabatlarini qo'llab-quvvatlashi, uni bolalar jamoasiga qo'shilishiga rag'batlantirib borishi zarur. Bu esa keyinchalik bolaning maktabgacha ta'lim tashkilotiga moslashuv jarayonini yengillashtiradi.

Maktabgacha yosh davri bolaning intellektual, axloqiy va jismoniy rivojlanishida eng muhim bosqichlardan biri hisoblanadi. Shu sababli maktabgacha ta'lim tizimida qo'llaniladigan metod va vositalar bolaning yosh xususiyatlariga mos bo'lishi lozim. Maktabgacha ta'lim pedagogikasida qo'llaniladigan metodlar umumiy o'rta ta'limdagi metodlardan ma'lum jihatlari bilan farq qiladi. Chunki bu yoshdagi bolalar uchun ta'lim jarayonida ko'rgazmalilik, amaliy faoliyat va o'yin texnologiyalari ustuvor ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, og'zaki, ko'rgazmali va amaliy metodlardan kompleks foydalanish bolalarning bilimni samarali o'zlashtirishiga xizmat qiladi.

Metod tushunchasi yunoncha "metodos" so'zidan olingan bo'lib, maqsadga erishish yo'li yoki usuli degan ma'noni anglatadi. Pedagogik faoliyatda metodlar ta'lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil etish, bolalarda bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish vositasi hisoblanadi. Ta'lim metodlari tarbiyachi va tarbiyalanuvchi faoliyatining o'zaro bog'liqligini ta'minlaydi hamda o'quv jarayonining mazmunini ochib beradi. Har bir metod ma'lum pedagogik vazifani hal qilishga xizmat qiladi va tarbiyachidan yuqori darajadagi kasbiy mahoratni talab etadi. Maktabgacha ta'lim

tashkilotlarida ta'lim metodlaridan foydalanish bolalarning yosh va individual xususiyatlariga qarab murakkablashib boradi. Kichik guruhlarda ko'proq o'yin, kuzatish va ko'rgazmali metodlarga e'tibor qaratilsa, katta va tayyorlov guruhlarida mustaqil fikrlash, mantiqiy tafakkur va ijodkorlikni rivojlantiruvchi metodlardan foydalaniladi. Shu bilan birga, interfaol metodlar, muammoli vaziyatlar yaratish, savol-javob, suhbat va amaliy topshiriqlar bolalarning faolligini oshiradi hamda ularning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Bugungi kunda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni maktabgacha ta'lim tizimiga joriy etish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Innovatsion metodlardan foydalanish bolalarda kreativ fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish va muammolarga noodatiy yechim topish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, tarbiyachining kasbiy tayyorgarligi, pedagogik mahorati va metodlarni to'g'ri tanlay bilishi ta'lim samaradorligini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Ta'lim metodlarining maqsadga muvofiq qo'llanilishi bolalarning har tomonlama barkamol shaxs sifatida shakllanishiga yordam beradi.

Sharqda "Shayx - ul rais" (Olimlar raisi) unvoni bilan mashhur bo'lgan Husayn ibn Abdulloh ibn al-Hasan Ali ibnSinoning (980-1037) "Tadbir ul-manozil" asarida bayon etilgan o'qitish usullari hozirgi davr ta'limotlariga mos kelishi xam nazariy, ham amaliy jihatdan qimmatlidir. "Bola baqquvat bo'lib, so'zlashuv nutqini yaxshi tushuna boshlagandan so'ng u savod o'rganishga qobil bo'ladi, shundan so'ng savodga o'rgata borish mumkin".Ibn Sino ta'kidlashicha, tarbiyalanuvchiga bilim berishda o'qituvchining pedagogik mahorati va mas'uliyatli burchi masalasiga alohida to'xtalib, o'qituvchi bolalarga bilim berishga kirishishidan avval, ularning xulq - atvorini o'rganishi va bilimlarini tekshirib ko'rishi, qiziqishini, nimaga qodir ekanligini tavsiya etishi kerakligi haqida fikr yuritar ekan, murabbiylarga quyidagilarga amal qilishni lozimligini ilgarit suradi: Bu o'rinda: bolalar bilan muomilada bosiq, jiddiy bo'lishi, berayotgan bilimning tarbiyalanuvchilar qanday o'zlashtirib olayotganiga alohida

yondashishi muhimligi; ta'limda turli o'qitish usullari va shakllaridan foydalanishi; tarbiyalanuvchining xotirasi, bilimlarni egallash qobiliyati, shaxsiy xususiyatlarini bilishi; bilim olishga qiziqтира olishi; berilayotgan bilimlarning eng muhimini ajratib bera olishi; bilimlarni tarbiyalanuvchilarga tushunarli, uning yoshi, aqliy darajasiga mos ravishda berishi; har bir so'zning bolalar hissiyotini uyg'otish darajasida bo'lishiga erishish zarur. Ta'lim usullari ta'lim metodlaridan foydalanish o'qituvchi va o'quvchilar, tarbiyachi va tarbiyalanuvchilarning birgalikdagi aniq faoliyatidir. Ta'lim usullari yordamida ta'lim metodi zamiridagi vazifalarning bir qismi bajariladi. Ayni usullardan turli metodlar negizida ham foydalanilishi mumkin. Yoki aksincha, ayni metod turli usullar ko'magida ochib berilishi ham mumkin. Usul ta'lim metodining tarkibiy qismi, uning muhim unsuri, metodni joriy qilishdagi alohida qadam sifatida ta'riflanadi. Har bir ta'lim metodi muayyan ta'lim usullarini chog'ishtirish orqali joriy etiladi. Ta'lim usullari metoddan foydalanish asosidir. Har qanday metod bir qancha usullarni o'z ichiga qamrab oladi. Ta'lim amaliyotida, juda ko'p metodlar zamirida qamrab olinadigan, ko'p qo'llaniladigan usullar sifatida: namoyish etish, ko'rgazmali, tajriba, amaliy, aqliy harakatlar; masalani o'rganish; savol yoki topshiriq berish; yo'l-yo'riq ko'rsatish, xulosa chiqarishlarni ajratib ta'kidlash mumkin.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ yondashuv asosida innovatsion fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda o'qitishning ko'rgazmali metodlar - kuzatish, ko'rsatmali tasvirlar (rasmlar, diafilmlar, slaydlar, kompyuter dasturlari)ni namoyish etish, namuna ko'rsatish kabi metodlar muhim o'rin tutadi; Shuningdek, og'zaki metodlar ham bolalarni innovatsion fikrlashga o'rgatishda quyidagilar o'ziga xos ahamiyatga ega. Ularga quyidalar kiradi: hikoya, suhbat, badiiy adabiyotlarni mutolaa qilish, savollar bilan murojaat qilish, ko'rsatma berish va tushuntirish; amaliy metodlar safidan - mashq, tajriba, modellashtirish kabi metodlar o'rin oladi. Har bir metod ma'lum ta'limiy vazifani muvaffaqiyatli hal etishi, qolganlari esa ayni holat uchun

birmuncha samarasiz bo'lishi ham mumkin. Universal ta'lim metodlari mavjud bo'lmagani bois mashg'ulotlarda turli ta'lim metodlaridan yoki ularning majmuasidan foydalanish mumkin bo'ladi. Ta'lim metodlarini tanlash quyidagi mezonlar asosida amalga oshiriladi: didaktik maqsadga ko'ra; ta'lim mazmuniga ko'ra; bolalarning ko'nikmalarni egallash va rivojlanish darajasiga ko'ra; tarbiyachining tajribasi va kasbiy tayyorgarlik darajasiga ko'ra. Innovatsion ta'lim texnologiyalariga shartli kiritish mumkin bo'lgan, Amerikalik pedagog va psixolog Dj. Dyui tomonidan XIX asr oxiri - XX asr boshlarida ishlab chiqilgan - loyihali ta'limga hozirgi kunda katta ahamiyat berilmoqda. Loyihalar metodida, ko'zda tutilgan pedagogik maqsadlar ilmiy yoki amaliy muammolarni hal etishga yo'naltirilganligi bilan ahamiyat kasb etadi. Bu jarayon yakunida konkret va real natija aniqlanadi. Bu metodning asosiy vazifasi tarbiyalanuvchilarga amaliy vazifa yoki muammolarni hal etish jarayonida turli sohalarga oid bilimlarni mustaqil egallashlariga sharoit yaratib berishdan iborat. Ana shu shart-sharoitlar kasbiy kompetensiya va innovatsion fikrlashni rivojlantirish uchun imkoniyatlarni yaratadi. Zamonaviy pedagogikada teatr faoliyati ijtimoiy va kommunikativ vazifalarni hal qilish uchun tobora ko'proq jalb qilinmoqda. Bolalar teatri jamoasiga ular rivojlanayotgan muhit, bola shaxsini o'qitish, tarbiyalash va psixologik korreksiyalash vositasi sifatida qaraladi. Teatr faoliyati bolalarni nutqiy, ijtimoiy, estetik, kognitiv rivojlanishi bilan bog'liq bo'lgan turli xil ta'lim sohaslarida bir qator vazifalarni hal qilish uchun katta imkoniyatlarga ega bo'lib, ular bugungi kunda ma'lum darajada tashkil etilgan o'quv jarayonida hal qilinadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullaeva N.Sh. Bolalar rivojlanishini nazorat qilishga variativ yondashuv// Maktabgacha ta'lim metodikasi va nazariyasi, T.: 2019. № 3-son, B.10-12.

2. Mirzayeva, Z. S., Fayziev, V. B. (2021). O‘quvchilarda mustaqil ta’limini tashkil etish yo‘llari. *Academic research in educational sciences*, 2(5), 362-366.
3. Sodiqova Sh.A. “Maktabgacha pedagogika” “Tafakkur chashmalari” T.2013y.
4. Kayumova N.M. “ Maktabgacha pedagogika” “TDPU” nashriyoti T.:2013 y.
5. JUMAYEVA, Mehribon. "Bo'lajak o'qituvchilarni innovatsion faoliyatga tayyorlashda zamonaviy yondashuvlar." *Pedagogik Mahorat* : 62.
6. Олимов Ш.Ш., Ходжиева М.Ш. Возможности применения педагогических технологий в образовательном процессе //Молодежь и XXI век-2020. – 2020. – С. 228-231.